

Dušan Nečak

## VOLITVE V KOROŠKO KMETIJSKO ZBORNICO 21. NOVBMBRA 1976

## I.

Za slovensko manjšino na avstrijskem Koroškem so volitve v kmetijske zbornice izredno pomembne.\* Kmetijska zbornica je namreč edini koroški deželni organ, kjer imajo Slovenci v času po drugi svetovni vojni svojega izvoljenega zastopnika. Prav volitve z dne 21. novembra 1976 in predvsem nova zakonodaja o kmetijski zbornici pa so prinesle toliko novega, da se je položaj kmetijske zbornice bistveno spremenil, kar bo gotovo vplivalo tudi na položaj slovenskega kmeta.

Šeste povojne kmetijskozborske volitve na Koroškem so značilne predvsem po dveh prelomnih novostih. Koroški deželni zbor je dne 16. julija 1976 sprejel zakon, s katerim spreminja volilni red za kmetijsko zbornico (Gesetz vom 16. Juli 1976, mit dem die Landwirtschaftskammerwahlordnung geändert wird),<sup>1</sup> z drugim zakonom, s »koroškim zakonom o kmetijstvu« (Gesetz vom 16. Juli 1976 über die Förderung der Land — und Forstwirtschaft in Kärnten /Landwirtschaftsförderungsgesetz/) pa je omejil pristojnosti kmetijske zbornice na zgolj poklicno zastopstvo kmetov, področja pospeševanja kmetijstva pa je prisodil deželni vladi. Z drugimi besedami povedano, kmetijski zbornici je vzel pravico razpolagati s finančnimi sredstvi.

Z uzakonitvijo takoimenovanega »sosveta« za pospeševanje kmetijstva (Landwirtschaftsförderungsbeirat, 2. poglavje zakona, členi 7—10) je bila vloga kmetijske zbornice zminizirana na posvetovalni organ deželne vlade brez možnosti odločanja. Prvi odstavek 6. člena zakona o koroškem kmetijstvu to vlogo natančno določa. »Deželna vlada lahko z odredbo zadolži kmetijsko zbornico, da sprovaja pospeševalne ukrepe po tem zakonu, če da deželni zbor na razpolago potrebna sredstva. Pred izdajo take odredbe je treba zaslišati kmetijsko zbornico.«<sup>1a</sup>

Istega dne (16. julija 1976) je koroški deželni zbor sprejel tudi spremembo zakona o kmetijski zbornici iz leta 1959, v kateri so v glavnem upoštevane novosti, nastale s spremembo volilnega reda za volitve v kmetijsko zbornico (Gesetz vom 16. Juli 1976, mit dem das Landwirtschaftskammergesetz 1959, das Jagdgesetz 1961, die allgemeine Gemeindeordnung und das Tierzuchtförderungsgesetz 1975 /Landwirtschaftskammergesetz-Novelle 1976/, geändert wird).<sup>1b</sup>

Tudi v spremembi zakona o kmetijski zbornici najdemo določila, ki zmanjšujejo vlogo kmetijske zbornice. Prvi in drugi odstavek novega člena 6 govori: »(1) Kmetijska zbornica je pod nadzorom deželne vlade; deželna vlada skrbi, da kmetijska zbornica pri izpolnjevanju svojih nalog ne krši zakonov in odredb, še posebej, da ne prekorači svojega delokroga in da

\* Razprava je nadaljevanje in dopolnitev prispevka istega avtorja »Volitve v kmetijske zbornice po drugi svetovni vojni« ZC, 1974/XXVIII, št. 2, str. 95—116.

<sup>1</sup> LGBl, 1976, št. 70.

<sup>1a</sup> LGBl, 1976, št. 72.

<sup>1b</sup> LGBl, 1976, št. 71.

izpolnjuje naloge, ki so ji določene z zakonom. (2) Deželna vlada ima pravico poslati na seje skupščine in strokovnih odborov kmetijske zbornice svojega zastopnika. Kmetijska zbornica pa je dolžna obveščati deželno vlado o takih sejah in ji dostaviti dnevne rede.« Šesti odstavek istega člena je še bolj jasen. Določa, da »je deželna vlada upravičena biti preko predsednika poučena o vseh zadevah kmetijske zbornice«. Sprememba volilnega reda za volitve v koroško kmetijsko zbornico iz leta 1976, ki je spremenila volilni red za volitve v kmetijske zbornice iz leta 1961<sup>2</sup> v obliki iz leta 1966<sup>3</sup>, je bistveno spremenila dosednji volilni red.<sup>4</sup> Poglejmo nekatere spremembe, ki so najbolj pomembne. Po novem volilnem redu se na podlagi enake, neposredne, tajne in osebne, proporcne volilne pravice volijo le člani skupščine kmetijske zbornice (Vollversammlung, čl. 1). Za razliko od dosednjega volilnega reda se ne voli več okrajnih in občinskih kmetijskih zastopstev, kar ob upoštevanju dejstva, da kmetijska zbornica ne razpolaga več s finančnimi sredstvi, pomeni, da kmetje o svojih lokalnih problemih ne morejo več odločati na stanovski osnovi. Te podorganizacije deželne kmetijske zbornice bodo namreč odslej nadomestili s sveti oz. odbori, ki bodo imenovani po proporcju strank na osnovi zadnjih občinskih volitev in volitev v deželni zbor.<sup>5</sup>

Skupščino kmetijske zbornice sestavlja 36 članov (čl. 3), kar je za 11 več kot po prejšnji zakonodaji, med njimi pa ni več virilista, delegata Deželne zveze kmetijskih zadrug. Volitve še vedno razpisuje deželna vlada, pomembnejša razlika je le ta, da se posamezne večje volilne občine lahko razdelijo v manjše volilne okoliše (Wahlsprengel) kot doslej. Volilni okoliš mora biti namreč tak, da lahko v eni uri povprečno voli 30 volilcev (doslej 70). Glavna novost pri sestavljanju volilnih komisij (občinskih, okrajnih in deželne) je ta, da tako občinske kot okrajne volilne komisije sestavlja natančno določeno število prisednikov (9), prej pa je bilo to število raztegljivo, za občinske od 3 do 12, za okrajne 6 do 12. Določbe za sestavo deželne volilne komisije so ostale enake.

Novi zakon je prinesel več sprememb na področju volilne pravice oziroma članstva v kmetijski zbornici, ki je podlaga za volilno pravico. Doslej so imele, grobo rečeno, volilno pravico tiste osebe, ki so bile lastnik, uživalec ali najemnik zemljišča v izmeri najmanj 1 ha.<sup>6</sup> Po 1. točki 18. člena volilnega reda za volitve v kmetijsko zbornico iz leta 1976 pa imajo aktivno volilno pravico sledeče fizične osebe ne glede na državljanstvo, ki so pred 1. januarjem volilnega leta dopolnile 19 let in niso izključene od volilne pravice za koroški deželni zbor:

a) lastniki na Koroškem ležečih kmetijskih in gozdnih obratov, če merijo najmanj 1 ha. Taka zemljišča je treba razumeti v smislu 1. člena zakona o zemljarini (Grundsteuergesetz) iz leta 1955.

b) lastniki na Koroškem ležečih zemljišč — v smislu 1. člena zakona o zemljarini iz leta 1955 — ki se jih trajno uporablja za kmetijstvo in gozdarstvo in za katere zato plačujejo davek predviden za kmetijske in gozdarske obrate v smislu zveznega zakona o davkih kmetijskih in gozdarskih obratov, BGBL Nr. 166/1960, v besedilu zakona BGBL, Nr. 159/1968, če meri

<sup>2</sup> LGBI, 1961, št. 16.

<sup>3</sup> LGBI, 1966, št. 40 in 47.

<sup>4</sup> Več o volilnem redu za volitve kmetijske zbornice iz leta 1966 in o načinu volitev po drugi svetovni vojni glej: Dušan Nečak, Volitve v kmetijske zbornice na Koroškem po drugi svetovni vojni, ZČ, 1974/XXVIII, št. 1–2, str. 95–116.

<sup>5</sup> Naš tednik, št. 40, 30. septembra 1976, str. 2.

<sup>6</sup> Natančneje o tem glej citirano razpravo pod opombo 4, na strani 99/100.

posamezno zemljišče najmanj 1 ha in če lastnik obdeluje ta zemljišča na svoj račun.

c) Najemniki (uživalci) v točki a) naštetih kmetijskih in gozdnih obratov in v točki b) naštetih zemljišč, če na svoj račun obdelujejo ta zemljišča in znaša njihova površina več kot 2 ha.

d) Osebe, ki se na Koroškem na svoj račun ukvarjajo s samostojno kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo kot glavnim poklicem in niso zajeti že v točkah a) do c), kot na primer mlekarji, perutninarji, čebelarji in drugi.

e) Zakonski partnerji v točki a) navedenih oseb.

f) Vodilni uslužbenici, ki so upravičeni samostojno voditi na Koroškem ležeče kmetijske in gozdarske obrate in jih zastopati na zunaj.

Zakon iz leta 1976 je v primerjavi z prejšnjimi določili (novela k volilnemu redu v kmetijsko zbornico iz leta 1958/59) ponovno uvedel natančna določila, s katerimi daje volilno pravico pravnim osebam. Posebna določila o volilni pravici za pravne osebe je namreč prej omenjena novela k volilnemu redu iz leta 1958/1959 izvrgla, čeprav jih je zakon o kmetijski zbornici iz leta 1951 še imel. Druga točka 18. člena novega volilnega reda v kmetijsko zbornico, ki govori o volilni pravici za pravne osebe, je z majhnimi razlikami dobesedno prevzela prve štiri odstavke od a) do d) 1. točke 18. člena, ki govorijo o volilni pravici za fizične osebe. Razlike so v glavnem le stilistične narave.

Novi zakon je prinesel v glavnem naslednje novosti za pridobitev volilne pravice v kmetijsko zbornico. Znižal je starostni cenz za eno leto (od 20 na 19 let), povečal izmero zahtevanega zemljišča pri najemnikih in uživalcih od 1 na 2 ha, izključil od volilne pravice osebe, ki so se najmanj 10 let ukvarjale s kmetijstvom in bistveno spremenil volilno pravico za zakonce. Doslej je imel zakonec volilno pravico le v primeru, če je bil solastnik kmetijske ali gozdne površine, odslej pa so imeli volilno pravico vsi zakonci, ne glede na to ali so bili solastniki imenovanega zemljišča. Prav ta kategorija volilcev je pomenila najštevilnejše povečanje števila volilnih upravičencev.

Ostala določila, pomembna za izid volitev oziroma za volitve same, se niso veliko spremenila. Volilna pravica je ostala še naprej osebna in vsak volilni upravičenec ima še naprej en glas. Tudi pasivna volilna pravica se ni spremenila. Pasivno volilno pravico za volitve v skupščino kmetijske zbornice imajo vsi tisti, ki imajo aktivno volilno pravico, so avstrijski državljani, so pred 1. januarjem volilnega leta prekoračili 24. let starosti in imajo redno prebivališče na Koroškem (člen 31).

Popolnoma na novo uvaža volitve v kmetijsko zbornico 1976 člene 30 a, 30 b in 30 c, ki govorijo o volilnih pravicah. S temi določili se je volilni red prilagodil volilnemu redu za volitve v deželni zbor in volilnemu redu za parlamentarne volitve. Člen 30 a vsebuje določbe o tem, kdo lahko dobi volilno izkaznico: »Volilec, ki se bo predvidoma na volilni dan zadrževal v drugem kraju (občini, volilnem okolišu) kot v tistem, kjer je vpisan v volilni imenik, in zaradi tega ne bo mogel izpolniti svoje volilne pravice, lahko zahteva volilno izkaznico.« Tako kot pri drugih volitvah so se tudi pri volitvah za skupščino kmetijske zbornice odločili za izstavljanje volilnih izkaznic na najširši osnovi — dobi jo lahko vsak, ki jo zahteva. Velikost in oblika volilne izkaznice sta v volilnem redu določena (priloga 2), duplikatov za izgubljeno ali drugače neuporabno volilno izkaznico pa občina, kjer je volilec vpisan v volilni imenik, ne izdaja (člen 30 b). Vsako izstavitve volilne izkaznice, je treba označiti v volilnem imeniku (člen 30 c).

Ukinitev občinskih in okrajnih kmetijskih organizacij je bila vzrok, da so iz členov starega volilnega reda, ki so govorili o volilnih predlogih, izpadle vse tiste določbe, ki so predpisovale volilni predlog za volitve v omejene kmetijske organizacije. Določila o volilnem predlogu za skupščino kmetijske zbornice pa se niso veliko spremenile. Novi so le roki za predložitev volilnega predloga — prej enaindvajset dni, sedaj triindvajset dni pred volilnim dnem; volilni predlog mora imeti tudi oznako opolnomočenega zastopnika za sprejemanje pošte (zustellungsbevollmächtigter Vertreter); denarni prispevek, ki ga mora plačati vsaka volilna stranka, če hoče nastopati na volitvah, se je od 1000 povečal na 2000 šillingov (člen 32).

Izračunavanje števila mandatov posameznim strankam po proporcionalnem volilnem sistemu (D'Hondtov sistem) je ostalo enako, prav tako so ostale v bistvu nespremenjene določbe o uradnih glasovnicah, le da se vrstni red na volitvah nastopajočih strank po novem določa po času vložitve volilnega predloga in ne več po rezultatih prejšnjih kmetijskozborskih volitev (člen 56, odstavek 2). Tudi ostale določbe volilnega postopka se niso pomembneje spremenile.

Novemu volilnemu redu za volitve v koroško kmetijsko zbornico sta bila dodana še dva oddelka, ki predpisujeta nekatere postopke pri prvih volitvah po novem volilnem redu. Oddelek II (Artikel II) govori o določitvi predsednikov in namestnikov občinskih in okoliških volilnih komisij (Sprengelwahlbehörde), ki niso v sodnijskem poklicu (te določa člen 14, odstavek 3 novega volilnega reda). Po določbah oddelka II je treba take prisednike in namestnike za občinske in okoliške volilne komisije pri prvih volitvah po novem volilnem redu določiti glede na volilne predloge posameznih volilnih strank, sorazmerno z njihovo močjo pri zadnjih volitvah v deželno kmetijsko zbornico na področju okrajne volilne komisije.

Oddelek III (Artikel III) govori o razlogih za izključitev od volilne pravice: zaradi sodne obsodbe in zaradi pomanjkljive opravilne sposobnosti (mangelnder Handlungsfähigkeit) ali zaradi odvzema roditeljskih pravic in dolžnosti. Grobo rečeno so od volilne pravice zaradi sodne obsodbe izključene tiste osebe, ki jih je domače sodišče zaradi naklepnega kaznivega dejanja obsodilo na zaporno kazen več kot enega leta. Izključitev od volilne pravice velja pet let po polnomočnosti sodbe. Niso pa izključene od volilne pravice tiste osebe, ki so bile obsojene pogojno ali pa so jih po drugih zakonskih določilih oprostili takih pravnih posledic. Zaradi pomanjkljive opravilne sposobnosti ali zaradi odvzema roditeljskih pravic in dolžnosti so od volilne pravice izključene osebe, ki so popolnoma ali delno postavljene pod skrbstvo in osebe, ki so jim bile s sodno odločitvijo odvzete vse čisto osebne pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz družinskopravnih odnosov med starši in mladoletnimi otroki. Določila o vzrokih za izključitev od volilne pravice doslej v volilni zakonodaji za volitve v kmetijsko zbornico niso bila uporabljana.

## II.

Tako kot za vse povojne volitve v kmetijske zbornice na Koroškem tudi za volitve 21. novembra 1976 ni bila izdana nobena uradna statistična publikacija. Zato smo se morali spet nasloniti na nepopolne in včasih ne čisto enake volilne rezultate, ki jih je objavilo dnevno časopisje in najpomembnejše »kmečko« glasilo na Koroškem, ki je obenem tudi organ kmečke orga-

nizacije ÖVP, »Allgemeine Bauernzeitung«.<sup>7</sup> To dejstvo je narekovalo tudi način obdelave volilnih rezultatov. Popolne podatke imamo namreč le za vso deželo, medtem ko so podatki za posamezne politične okraje nepopolni, saj so objavljeni le podatki o številu glasov za posamezne volilne stranke, iz katerih smo izračunali število veljavnih glasov. Tabele so sestavljene tako, da nam nudijo možnost primerjave z vsemi dosedanjimi povojnimi volitvami in zadnjimi demokratičnimi volitvami v prvi avstrijski republiki leta 1932.

Na zadnjih volitvah v koroško kmetijsko zbornico je nastopilo istih pet strank kot na volitvah od leta 1966 naprej. Te stranke so: Kärntner Bauernbund (KBB), stranka, ki izhaja iz avstrijske ljudske stranke (ÖVP), Kärntner Arbeitsbauernbund KABB, stranka, povezana s avstrijsko socialistično stranko (SPÖ); Freiheitliche Bauernschaft (FB), ki je naslonjena na avstrijsko svobodnjaško stranko (FPÖ); Allgemeiner Bauernverband (ABV), ki je po usmerjenosti podobna Freiheitliche Bauernschaft, in Skupnost južnokoroških kmetov (SJK), ki jo podpirata obe osrednji slovenski organizaciji na Koroškem.<sup>8</sup> Že takoj na začetku analize volilnih rezultatov naj povemo, da do bistvenih premikov v politični strukturi koroške kmetijske zbornice ni prišlo. Še vedno je najmočnejša stranka v njej Kärntner Bauernbund (z absolutno večino veljavnih glasov), sledijo pa ji Kärntner Arbeitsbauernbund, Freiheitliche Bauernschaft, Allgemeiner Bauernverband in Skupnost južnokoroških kmetov.

Sprememba volilne zakonodaje za volitve v kmetijsko zbornico pa je vendarle vplivala na razmerje sil v skupščini kmetijske zbornice. Število volilnih upravičencev se je v primerjavi z volitvami 1971 dvignilo za 6411 ali za 16,5 odstotkov, od 38.741 na 45.152. Za skoraj enak odstotek se je povečalo število oddanih glasov, za 16,6 % ali za 5250, kar pa obenem pomeni, da je bila volilna udeležba pri obeh volitvah do desetinke odstotka enaka: 81,8. Za podoben odstotek se je povečalo tudi število veljavnih glasov, ki je od leta 1971 do leta 1976 porastlo za 5826 ali za 18,9 odstotkov. Zanimivo pa je, da je bilo število neveljavnih glasov pri volitvah 1971 bistveno večje (862 ali 2,7 % oddanih glasov) kot pri volitvah 1976 (286 ali 0,8 %). Iz tega lahko razberemo, da se nezadovoljstvo nad zmanjšano vlogo kmetijske zbornice v deželi ni odražalo na volilnih rezultatih, kar nam potrjuje tudi enaka volilna udeležba.

V absolutnih številkah in glede na dejstvo, da se je število volilnih upravičencev močno dvignilo, zaznamo pri vseh na volitvah nastopajočih strankah dvig števila glasov. Najmočnejša stranka Kärntner Bauernbund je pridobila 2667 glasov, Kärntner Arbeitsbauernbund 1399 glasov, Freiheitliche Bauernschaft 721 glasov, Allgemeiner Bauernverband 961 glasov in Skupnost južnokoroških kmetov 78 glasov. Relativna razmerja nam pokažejo nekoliko drugačno sliko. Iz 16,5 odstotnega dviga števila volilnih upravičencev v deželi je največ pridobil Allgemeiner Bauernverband. Napredoval je kar za 39,3 odstotkov ali za več kot dvakratni porast volilnih upravičencev. Drugi relativno največji dvig najdemo pri Freiheitliche Bauernschaft za 25,5 odstotkov in tretjega pri socialistični Kärntner Arbeitsbauernbund za 20,8 odstotkov. Podpovprečno relativno povečanje števila glasov (če za povpreček vzamemo dvig števila volilnih upravičencev v deželi) sta zabeležili le najmočnejša in najšibkejša stranka v kmetijski zbor-

<sup>7</sup> Podatki za obe tabeli, ki sta osnova analizi volilnih rezultatov, so povzeti po: Kleine Zeitung, 22. novembra 1976, št. 2171 a, str. 2—3; Naš Tednik, 25. novembra 1976, št. 270, str. 4; Allgemeine Bauern — Zeitung, 27. novembra 1976, št. 47, str. 1—3.

<sup>8</sup> Več o teh strankah glej v razpravi citirani pod opombo 4, na strani 105/106.

nici, Kärntner Bauernbund in Skupnost južnokoroških kmetov. Prvi se je število glasov zvečalo samo za 15,2 odstotka, drugi pa za 5,8 odstotkov.

KBB je sicer ostala najmočnejša stranka in je še vedno zadržala absolutno večino, vendar se je le-ta nekoliko znižala. Po volitvah 1971 je Kärntner Bauernbund predstavljala 56,8 odstotkov vseh veljavnih glasov, pri volitvah leta 1976 pa je zbrala samo še 55 odstotkov. Svoj delež moči v kmetijski zbornici je zmanjšala tudi Skupnost južnokoroških kmetov, ki je dobila le 3,9 odstotkov veljavnih glasov, leta 1971 pa še 4,3. Allgemeiner Bauernverband je porasel od 7,9 % pri volitvah 1971 na 9,3 % pri volitvah 1976, Freiheitliche Bauernschaft od 9,2 % na 9,7 %, KABB pa od 21,8 % na 22,2 %. Rezultate nam kaže tabela, ki je sestavljena tako, da nam nudi možnost primerjave z vsemi dosedanjimi povojnimi volitvami in zadnjimi demokratičnimi volitvami v prvi avstrijski republiki leta 1932. Zaradi lažje preglednosti smo poleg glasov za posamezne stranke v rubriki *Nemci* sešeli glasove za vse tri nemške meščanske stranke (KBB, FB, ABV); za leto 1932 so v tej rubriki glasovi Landbunda, krščanskih socialcev in nacistov. Komunistični glasovi iz leta 1932 so prišteti rubriki *socialisti*.

Koroška deželna kmetijska zbornica

| Leto | Volilni<br>upravičenci | Veljavni<br>glasovi | Slovenci | Socialisti | Nemci  | KBB    | FB    | ABV   |
|------|------------------------|---------------------|----------|------------|--------|--------|-------|-------|
| 1932 | 25.319                 | 19.006              | 2.572    | 1.262      | 15.172 |        |       |       |
| 1951 | 31.593                 | 24.974              | 1.931    | 5.010      | 18.033 | 11.347 | 6.686 |       |
| 1956 | 32.638                 | 25.591              | 1.581    | 4.371      | 19.629 | 14.834 | 4.795 |       |
| 1961 | 38.002                 | 29.068              | 1.821    | 5.674      | 21.591 | 15.602 | 5.989 |       |
| 1966 | 38.362                 | 29.145              | 1.289    | 6.270      | 21.586 | 15.453 | 4.497 | 1.636 |
| 1971 | 38.741                 | 30.836              | 1.335    | 6.723      | 22.778 | 17.508 | 2.826 | 2.444 |
| 1976 | 45.152                 | 36.661              | 1.413    | 8.120      | 27.128 | 20.175 | 3.546 | 3.407 |

Volilna zakonodaja je povečala število mandatov za skupščino kmetijske zbornice od 25 na 36, kar je skupaj z drugimi elementi (npr. povečanje števila volilnih upravičencev) povzročilo znižanje števila glasov potrebnih za en mandat. Leta 1971 je bilo za en mandat potrebnih 1167 glasov, pri zadnjih volitvah pa samo še 960 glasov. Sprememba števila mandatov pomeni 44 odstotno povečanje. Struktura deželne zbornice se ni spremenila. Razporeditev mandatov po strankah nam kaže naslednja preglednica. Pripomniti je, da je bilo doslej razdeljenih med stranke samo 24 mest, 25. mesto v zbornici je pripadlo virilistu — delegatu Deželne zveze kmetijskih združenj.

| Leto | Slovenci | KABB | KBB | FB | ABV | Skupaj |
|------|----------|------|-----|----|-----|--------|
| 1951 | 2        | 5    | 11  | 6  |     | 24     |
| 1956 | 1        | 4    | 15  | 4  |     | 24     |
| 1961 | 1        | 5    | 13  | 5  |     | 24     |
| 1966 | 1        | 5    | 13  | 4  | 1   | 24     |
| 1971 | 1        | 5    | 14  | 2  | 2   | 24     |
| 1976 | 1        | 8    | 21  | 3  | 3   | 36     |

Čeprav je najnovejša zakonodaja o kmečkem stanovskem zastopstvu na Koroškem ukinila občinska in okrajna kmečka zastopstva, smo se odločili, da iz rezultatov, ki so nam na voljo, primerjamo, kakor smo to napravili pred leti, razvoj za dosedanje ozemlje okrajnih kmetijskih zbornic Celovec, Velikovec in Beljak, v katere po večini sodi takoimenovano dvojezično ozemlje po zakonu o obveznem dvojezičnem osnovnem šolstvu iz leta 1945 in kjer je slovenska lista pri vseh volitvah dobila upoštevanja vredno število glasov. Primerjavo bomo naslonili na gibanje števila veljavnih glasov, ki nam je edino dostopno.

V celovškem okraju se je število veljavnih glasov dvignilo za 766 ali za 18,1 odstotkov. SJK je povečala število glasov za 24. Relativno sta povečali svojo moč le Freiheitliche Bauernschaft in Allgemeiner Bauernverband. V razliko od deželnega razvoja je v okraju Celovec relativno padel tudi Kärntner Arbeitsbauernbund.

## Okrajna kmetijska zbornica Celovec

| Leto | Volilni upravičenci | Veljavni glasovi | Slovenci | Socialisti | Nemci | KBB  | FB  | ABV |
|------|---------------------|------------------|----------|------------|-------|------|-----|-----|
| 1932 | 3745                | 2715             | 721      | 261        | 1733  |      |     |     |
| 1951 | 4493                | 3486             | 566      | 876        | 2044  | 1444 | 600 |     |
| 1956 | 4477                | 3627             | 366      | 733        | 2428  | 2062 | 366 |     |
| 1961 | 5305                | 4087             | 441      | 890        | 2756  | 2302 | 454 |     |
| 1966 | 5379                | 4087             | 325      | 1006       | 2756  | 2226 | 308 | 222 |
| 1971 | 5336                | 4226             | 306      | 946        | 2974  | 2582 | 150 | 242 |
| 1976 |                     | 4992             | 330      | 1095       | 3567  | 2998 | 189 | 380 |

Politični okraj Velikovec je edini od naših treh okrajev, kjer se je število veljavnih glasov zmanjšalo (za 15). Med strankami sta glasove izgubili le KBB in KABB. Glede na take rezultate so povečale svojo relativno moč FB od 3 odstotkov na 3,6 odstotke, ABV od 4,2 na 5,4 odstotkov in SKJ od 14,3 odstotkov na 15,6 odstotkov.

## Okrajna kmetijska zbornica Velikovec

| Leto | Volilni upravičenci | Veljavni glasovi | Slovenci | Socialisti | Nemci | KBB  | FB  | ABV |
|------|---------------------|------------------|----------|------------|-------|------|-----|-----|
| 1932 | 3406                | 2607             | 1161     | 242        | 1204  |      |     |     |
| 1951 | 4517                | 3455             | 915      | 650        | 1890  | 1397 | 493 |     |
| 1956 | 4762                | 3627             | 732      | 629        | 2266  | 1994 | 272 |     |
| 1961 | 5493                | 4231             | 831      | 906        | 2494  | 2124 | 370 | 285 |
| 1966 | 5675                | 4316             | 625      | 1038       | 2653  | 2104 | 264 | 285 |
| 1971 | 5995                | 4880             | 700      | 1115       | 3065  | 2714 | 145 | 206 |
| 1976 |                     | 4865             | 760      | 1069       | 3036  | 2598 | 174 | 284 |

Volilci beljaškega političnega okraja so oddali 953 veljavnih glasov več kot pri prejšnjih volitvah ali za 20,9 odstotkov več. Zato so tudi vse stranke povečale absolutno število glasov. Razvoj je bil le pri FB različen od deželnega. KBB je po relativni moči padla od 48 odstotkov leta 1971 na 46,8, KABB jo je dvignila od 27,4 na 29,1, FB je padla od 12,6 na 12 odstotkov, ABV se je dvignila od 5,7 na 6,7 odstotkov in SJK padla od 6,3 na 5,4 odstotkov.

## Okrajna kmetijska zbornica Beljak

| Leto | Volilni<br>upravi-<br>čenci | Veljavni<br>glasovi | Slovenci | So-<br>cialisti | Nemci | KBB  | FB   | ABV |
|------|-----------------------------|---------------------|----------|-----------------|-------|------|------|-----|
| 1932 | 4017                        | 3034                | 656      | 283             | 2095  |      |      |     |
| 1951 | 5008                        | 3963                | 447      | 1108            | 2408  | 1253 | 1155 |     |
| 1956 | 5074                        | 3959                | 376      | 963             | 2620  | 1771 | 849  |     |
| 1961 | 5892                        | 4612                | 384      | 1319            | 2909  | 1853 | 1056 |     |
| 1966 | 6050                        | 4614                | 269      | 1444            | 2801  | 1951 | 785  | 165 |
| 1971 | 5881                        | 4559                | 286      | 1248            | 3025  | 2189 | 576  | 260 |
| 1976 |                             | 5512                | 298      | 1603            | 3611  | 2582 | 661  | 368 |

Če primerjamo ozemlje vseh treh okrajnih kmetijskih zbornic Celovec, Velikovec in Beljak skupaj, se nam glede slovenskih glasov pokaže predvsem, da v zadnjih desetih letih (od volitev leta 1966) ne upadajo več. Absolutni dvig pri zadnjih volitvah sicer pomeni relativen padec (v odnosu na število veljavnih glasov) v celovškem in beljaškem okraju, vendar pa tudi relativen dvig v velikovškem.

## Področja okrajnih kmetijskih zbornic Velikovec, Celovec in Beljak

| Leto | Volilni<br>upravi-<br>čenci | Ve-<br>ljavni<br>glasovi | Slo-<br>venci | Socia-<br>listi | Nemci  | KBB   | FB    | ABV   |
|------|-----------------------------|--------------------------|---------------|-----------------|--------|-------|-------|-------|
| 1932 | 12.103                      | 8.606                    | 2.537         | 572             | 5.097  |       |       |       |
| 1951 | 14.018                      | 10.487                   | 1.928         | 2.634           | 6.342  | 4.094 | 2.248 |       |
| 1956 | 14.313                      | 11.223                   | 1.474         | 2.325           | 7.314  | 5.827 | 1.487 |       |
| 1961 | 16.690                      | 12.873                   | 1.656         | 3.115           | 8.159  | 6.279 | 1.880 |       |
| 1966 | 17.104                      | 12.864                   | 1.219         | 3.488           | 8.310  | 6.281 | 1.357 | 710   |
| 1971 | 17.212                      | 13.665                   | 1.292         | 3.309           | 9.064  | 7.485 | 871   | 708   |
| 1976 | 15.369                      | 15.369                   | 1.388         | 3.767           | 10.214 | 8.178 | 1.024 | 1.012 |

## III.

V zadnjem delu našega razpravljanja se na kratko ustavimo še pri volilni propagandi in volilnih programih slovenske stranke. Ton predvolilni kampanji je prav gotovo dala spremenjena volilna zakonodaja in drugačna vloga kmetijske zbornice v življenju kmečkega prebivalstva na Koroškem. Predvsem KBB in Slovenci so bili ostri nasprotniki spremenjene zakonodaje in so jo označevali kot vsiljeno in kot samovoljo socialistične in svobodnjaške stranke.<sup>9</sup> Predsednik koroške kmetijske zbornice Stefan Sodati je na občnem zboru zbornice 22. septembra 1976 ostro napadel deželno vlado, predvsem zaradi tistih določil nove zakonodaje, ki dajejo deželni vladi v roke pravico deljenja sredstev v kmetijske namene.<sup>10</sup>

Slovenci so kritizirali novo zakonodajo v glavnem zaradi dveh novosti: ukinitve občinskih in okrajnih kmečkih zastopstev in zaradi odvzema pravice razpolaganja s finančnimi sredstvi. Mnenja so bili, da bodo namesto dosedanjih podorganizacij kmetijske zbornice odslej odločali organi, »ki bodo sestavljeni na osnovi proporca med političnimi strankami, v kateri pa bodo kmetje kot gospodarsko socialna manjšina slabo zastopani«.<sup>11</sup> Z na-

<sup>9</sup> Slovenski vestnik, 1. oktobra 1976, št. 40, str. 4 in Allgemeine Bauern-Zeitung, 27. novembra 1976, št. 47, str. 3.

<sup>10</sup> Slovenski vestnik, 1. oktobra 1976, št. 40, str. 4.

<sup>11</sup> Naš tednik, 30. septembra 1976, št. 40, str. 2.

rodnostnega stališča pa je bil njihov pomislek ob ukinitvi podorganizacij kmetijske zbornice še bolj utemeljen, njihov volilni cilj pa še bolj jasen: »Gledano z očmi naše narodne skupnosti je zaenkrat jasno samo eno: v občinskih in okrajnih zadevah bo odločal krog ljudi, zbranih na osnovi proporca med strankami. Zaradi diferenciranega zadržanja pri zadnjih deželnozborskih volitvah v okrajnih kmečkih svetih Slovenci ne bodo zastopani. Zato gre sedaj za to, da bodo zastopani vsaj v obcnem zboru Kmetijske zbornice...«, je zapisal »Naš tednik«.<sup>12</sup> Vprašanje deljenja finančnih sredstev je bilo takega pomena, da so se spraševali celo o smislu nadaljnega obstoja Kmetijske zbornice. »Kakšen pomen bo v prihodnje kmečko poklicno zastopstvo še imelo, če mu bo odvzeta finančna baza dežele?«,<sup>13</sup> se je vprašal komentator osrednjega glasila Narodnega sveta koroških Slovencev. Odgovor na to vprašanje se je zdel težak predvsem zaradi tega »ker še nikakor ni jasno, kdo bo lokalne interese na področju kmetijstva pred zbornico in deželno vlado v resnici tolmačil, pa tudi zastopal«.<sup>14</sup>

Na usmerjenost volilne propagande Skupnosti južnokoroških kmetov, zlasti pa na njeno intenzivnost je v veliki meri vplivalo preštevanje slovenske manjšine na Koroškem ali, kot so ga uradno imenovali, »ugotavljanje materinega jezika«, ki je bilo izvedeno 14. novembra 1976. Zanimivo pa je, da to dejstvo ni vplivalo na volilno udeležbo (ta je bila, kot vemo, leta 1976 enaka kot leta 1971), čeprav so morali volilci za kmetijsko zbornico dve nedelji zapored pred volilne skrinjice.

Nameravano preštevanje slovenske manjšine in boj proti njemu je Skupnost južnokoroških kmetov uporabila, da je odločno pozvala svoje volilce k enotnosti. V enem izmed predvolilnih člankov so zapisali: »Če Slovenci dnevno doživljamo, kakšno protimanjšinsko politiko uganjajo avstrijske parlamentarne stranke, pa tega dejstva prav ob volitvah v Kmetijsko zbornico ne bi smeli pozabiti, zlonamernega početja teh strank ne bi smeli še honorirati z našimi volilnimi glasovi. Le-te namreč moremo dati edinole Skupnosti — če smo dosledni«.<sup>15</sup>

Poziv na enotnost je obrodil sadove. Skupnost južnokoroških kmetov je dosegla predvolilni cilj — mandat v skupščini deželne kmetijske zbornice. Kljub dosegi cilja pa so bili Slovenci tudi kritični do svojega uspeha na volitvah. Po volitvah so v članku, v katerem so analizirali svoj rezultat, med drugim zapisali: »So bili ljudje, ki so dvomili ali bo Skupnost dobila mandat, in tudi taki, ki so pričakovali več glasov. Vsekakor pa je treba videti rezultat kmečkozborskih volitev v zvezi z našim bojem za narodnostne pravice. Preštevanje smo sicer zelo uspešno bojkotirali, a bojkot je zahteval od nas poleg časa vse razpoložljive sile, skozi mesece. Zato je propaganda za kmečkozborske volitve stekla šele tik pred 21. novembrom in primanjkovalo je delovnih moči.«<sup>16</sup> Tudi v tej luči in pa ob dejstvu, da kmetje niso več volili občinskih in okrajnih kmetijskih organizacij, kar je pomenilo manjšo angažiranost volilcev, je treba ocenjevati volilni uspeh Skupnosti južnokoroških kmetov.

Predvolilni program Skupnosti južnokoroških kmetov je bil v skladu s splošno usmerjenostjo teh volitev. Nič več niso prevladovali lokalni problemi, temveč so zahteve Slovencev postale bolj načelne, splošne, veljavne za vso deželo, séveda s posebnim ozirom na položaj slovenskega kmeta. Kot

<sup>12</sup> Prav tam.

<sup>13</sup> Prav tam.

<sup>14</sup> Prav tam.

<sup>15</sup> Naš tednik, 7. oktobra 1976, št. 41, str. 3.

<sup>16</sup> Naš tednik, 25. novembra 1976, št. 48, str. 8.

prvi problem, ki naj ga rešuje nova kmetijska zbornica, so označili odnos med kmetom in trgovino. »Kot drobni zasebni proizvajalci prihajajo kmetje vedno bolj v klešče trgovine, ki njihovo blago odkupuje in posreduje drugim; prav na tem področju, ko gre za težko in z velikim rizikom pridelan šiling, bo morala Kmetijska zbornica napraviti več kot doslej«. <sup>17</sup> Že na drugo mesto so postavili zahtevo po bolj pozornem obravnavanju problematike urejanja človekovega okolja in ohranitve kulturne podobe podeželja in nadaljevali z zahtevami po razbremenitvi kmetov od vzdrževanja cest in poti med podeželskimi naselji, ker jih vse bolj uporabljajo »avtomobili mestnih ljudi in tovornjaki industrijskih in gradbenih podjetij«; in po preprečevanju industrializacije na področjih, »ki so s ponudbo delovne sile že itak prenasočena. Zahtevali so nova industrijska podjetja v tistih področjih, »kjer jih je premalo in od koder se morajo ljudje dnevno do 30 km ali več voziti na delo«. <sup>18</sup>

### Zusammenfassung

#### DIE KÄRNTNER LANDWIRTSCHAFTSKAMMERWAHLEN VOM 21. NOVEMBER 1976

Die Abhandlung »Die Kärntner Landwirtschaftskammerwahlen vom 21. November 1976« ist eine Fortsetzung und Ergänzung zum Beitrag desselben Verfassers »Die Landwirtschaftskammerwahlen in Kärnten nach dem 2. Weltkrieg«, ZČ, 1974/XXVIII, Nr. 2, S. 95—116. Die Landwirtschaftskammerwahlen in Kärnten im Jahr 1976 wären an und für sich nicht von solcher Bedeutung, wenn nicht die neue Gesetzgebung über die Landwirtschaftskammer so viel Neues gebracht hätte, daß dadurch die Lage und Tätigkeit dieser Standesorganisation der Kärntner Bauern wesentlich verändert wurde, was sich bestimmt auch auf die Lage des slowenischen Bauern auswirken sollte.

Mit der im Kärntner Landtag am 16. Juli 1976 verabschiedeten Veränderung der Landwirtschaftskammerwahlordnung wurde die Kompetenz der Landwirtschaftskammer auf die bloße berufliche Vertretung von Bauern eingeschränkt, während die Gebiete der Förderung der Landwirtschaft der Landesregierung vorbehalten blieben. Konkret bedeutet das, daß die Landwirtschaftskammer über keinerlei Finanzmittel mehr verfügen konnte.

An demselben Tag hat der Landtag auch eine Novelle zum Landwirtschaftskammergesetz aus dem Jahr 1959 verabschiedet, in der vor allem die durch die Abänderung der Landwirtschaftskammerwahlordnung bedingten Neuheiten berücksichtigt werden. Die Landwirtschaftskammer wird unmittelbar der Landesregierung untergeordnet, am wichtigsten ist aber jene Änderung der Wahlordnung, in der die Aufhebung von landwirtschaftlichen Bezirks- und Gemeindevertretungen gesetzlich festgelegt wird. Diese werden durch Räte bzw. Ausschüsse ersetzt, die nach dem Verhältnis der Parteien auf Grund der letzten Gemeinde- und Landtagwahlen genannt werden.

Die wichtigste inhaltliche Veränderung der neuen Wahlordnung für die Landwirtschaftskammer ist eine engere Verbindung zwischen dem Wahlrecht und dem Besitz an landwirtschaftlichem Boden und Waldboden, weiter die Verleihung des Wahlrechts für den Ehepartner und eine Teilvergrößerung des Wahlzensus (bei Nutznießern und Pächtern muß das Grundstück über 2 ha messen).

Bei den Wahlen in die Kärntner Landwirtschaftskammer am 21. November 1976 treten dieselben fünf Parteien wie bei den Wahlen seit dem Jahr 1966 auf, die Analyse der Wahlergebnisse hat jedoch ergeben, daß es zu keiner wesentlichen Verschiebung in der politischen Struktur der Kärntner Landwirtschaftskammer gekommen ist. Der Kärntner Bauernbund (KBB) ist noch weiterhin die stärkste Partei in der Kammer geblieben, obwohl seine Macht nachgelassen hat. Ebenso ist auch der Anteil der slowenischen Südkärntner Bauerngemeinschaft in der

<sup>17</sup> Naš tednik, 4. novembra 1976, št. 45, str. 8.

<sup>18</sup> Prav tam.

Allgemeine Bauernverband (ABV) am meisten wieder an Macht gewonnen hat. Die Analyse der Wahlergebnisse wurde auf der Ebene des Landes und der politischen Bezirke vorgenommen, noch besonders eingehend aber wurde das sogenannte »slovenische Gebiet« im Vergleich mit dem gesamten Land analysiert.

Im letzten Teil der Abhandlung wird der Versuch unternommen, die Grundzüge der Wahlpropaganda aller an den Wahlen beteiligten Parteien zu geben, es werden noch vier Vergleichstabellen der Wahlergebnisse beigegeben, der Macht von einzelnen Parteien und des Verhältnisses von Mandaten bei allen Wahlen in die Kärntner Landwirtschaftskammer, die nach dem zweiten Weltkrieg durchgeführt wurden.